

David Mandić
Veronika Rusac

Govor Vele Trabe

Izvorni znanstveni rad
Original scientific paper

UDK 811.163.42'282(497.5-3 Istra-14)

Vela Traba je selo u Istri, zapadno od Pazina, gdje se susreću JZ istarski i sjevernočakavski dijalekt. Trabljanski govor pripada JZ istarskomu dijalektu, no zbog rubnoga položaja odlikuje se i nekim obilježjima Sčak. istarskih govora. U dosadašnjoj literaturi nije opisan, a zanimljiv je upravo zbog spomenutih jezičnih prožimanja. U radu se donose glavne jezične značajke toga govora te se pokušava utvrditi koliko su na njega utjecali drugi istarski dijalekti.

Ključne riječi: Vela Traba, čakavsko narječje, jugozapadni istarski dijalekt, fonološke, morfološke i naglasne značajke

1. Uvod

Vela Traba je naselje na SZ rubu Limske drage, a administrativno pripada gradu Pazinu. Ima 70-ak stanovnika, od čega četvero djece mlađe od 13 godina. Stanovnici gravitiraju prema Pazinu, ali djeca školu pohađaju u Tinjanu. Mjesni se govor još prenosi na nove generacije, no uslijed promjenâ u načinu života neke se njegove posebnosti gube. Istim se govorom služe stanovnici obližnjih selâ Mala Traba i Ruhci.

Trabljanski govor pripada jugozapadnomu istarskomu dijalektu,¹ ali zbog svojega rubnog položaja na dijalektološkoj karti odlikuje se i nekim za taj dijalekt netipičnim značajkama. Uglavnom je, no ne uvijek, riječ o utjecaju govorâ obližnjih sjevernočakavskih naselja. U dosadašnjoj dijalektološkoj literaturi taj govor nije opisan.

Ovaj se opis temelji na istraživanju koje je 2012. godine provela Veronika Rusac² te na novijim istraživanjima iz 2013. Obavjesnici su bili: Ivanka (Ifka) Brajković (rođ. 1933.), Ivan (Zvane) Brajković (rođ. 1942.) i Abel (Delio) Pastorčić (rođ. 1943.). Materijal za analizu dobiven je u slobodnom razgovoru s obavjesnicima te izravnim ispitivanjem u slučajevima kada potrebni primjeri nisu pronađeni u snimcima razgovora.

Slijedi pregled glavnih fonoloških i morfoloških obilježja govora Vele Trabe.

¹ O JZ istarskom dijalektu ili pojedinim njegovim govorima pisali su M. Maček, J. Ribarić, M. Hraste, R. Bošković, P. Šimunović, L. Pliško, J. Lisac, D. Mandić i dr. (v. popis literature).

² To je istraživanje provedeno za potrebe završnoga rada, obranjenoga 20. ožujka 2012., pod mentorstvom L. Pliško i sumentorstvom D. Mandića.

2. Fonologija

2.1. Samoglasnici

a. Opći podaci

Samoglasnici u trabljanskom govoru su *a*, *e*, *i*, *o*, *u* i slogotvorno *r*. U naglašenim i prednaglasnim slogovima oni mogu biti dugi i kratki, uključujući i *r*. Odras općeslavenskih jerova tu je *a* (*dān*, *stāklo*, *vāni*, *kolāc*, *otāc*), stražnji nazal (*ǫ*) i slogotvorno *l* dali su *u* (*susēd*, *zūbi*, *rūke*, *gūbice* ‘gljive’, *utrōba*, *tūžīt se* : *vūna*, *sūnce*, *dūh* ‘dūg’, *pūn*, *žūt*, *gūtāt*), a o razvoju ostalih samoglasnika govori se u nastavku.

b. Odras jata (ě)

Odras osl. jata je ikavski (*mīsec*, *brīh* ‘brijeg’, *līto* ‘ljet’, ‘godina’, *tīsto*, *vrīme*, *brīme*, *dīca*, *līn*, *līp*, *dvi*, *sīst*, *rīzat*, *trība*, (*ka*)*dī* ‘gdje’); uz nešto ekavizama (*vēnāc*, *susēd*, *sēno*, *dēlo* ‘rad’, *dēlat*, *vērovat*, *vērujen* (ali *vīra*)). Većina se tih ekavizama pojavljuje i u drugim JZ istarskim govorima.³

U primjerima *vōde* ‘ovdje’ i *kōren* nije riječ o odrazima jata, već o inačicama s izvornim *e* (usp. st.sl. *ovъde* i *korenъ*), a u prilogu *nigdēri* ‘nigdje’ možda je posrijedi neka vrst metateze: **nigdire* (osl. **nikъdě* že).

Glagol *sīst* u prezentu glasi *sīden* itd., s glasom *i* po uzoru na oblike inf. osnove (prez. izvorno s nosnim infiksom: **sędǫ* itd.). To vrijedi i za glagol *sřītīt* ‘sresti’, *sřītīn*, koji je usto prešao u četvrtu vrstu (*i*-glagoli) (usp. izvorni prez. **sъręto*).

Imenica „orah“ glasi *orīh* (osl. **orěhъ*).

U inf. osnovi glagola *imāt*, *īman* (osl. **jъměti*, **jъmamъ*) glas *a* dolazi po uzoru na *a/a*-glagole (npr. *dēlat*, *dēlan*).⁴

c. Odras prednjega nazala (ę)

Odras osl. prednjega nazala u govoru Vele Trabe u pravilu je *e*, pa i iza palatalâ (*žēt*, *počēt*). Odras *a* potvrđen je samo u primjerima *zajīk* (od **jazīk*), *jăčmik* ‘ječam’ i gl. prid. rad. *zāja* ‘pognoa (na pašu)’ (osl. *-*jeľъ*). Čini se stoga da se taj odraz pojavljuje samo iza *j*, premda je zbog maloga broja primjera teško bilo što sa sigurnošću reći.⁵

d. Vokalizacija jerova

Kao jedno od tipičnih obilježja čakavskih govora često se navodi vokalizacija jerova u maloju skupini riječi (osl. **mъlinъ*, **mъlinaфъ*, **mъša* < lat. *missa*, **mъnojo*, **къдě* itd.),⁶ što je potvrđeno i ovdje: *mălin*, *mălinar*, *măša*, *nămon* (od **mănon*) i *kadī*. Ipak, treba reći da je vokalizacija u gotovo svim tim primjerima zapravo očekivana jer je *jer* u njima (bar u nekim

³ V. npr. Pliško 2000, 2003, 2005, 2008, 2011; Pliško – Mandić 2011.

⁴ Jat je, naravno, dao *i* i u gramatičkim nastavcima, no to se ovdje zanemaruje jer za neke nastavke nije jasno od čega točno potječu. Naime, u gramatičkim se nastavcima glas *i* na mjestu jata pojavljuje i u mnogim neikavskim govorima. Riječ je ustvari o poopćenju „palatalnih“ inačica nastavaka (koje sadrže etimološko *i*, kao npr. *-*iћъ*, koje je istisnulo „nepalatalnu“ inačicu *-*ěћъ*) ili o odrazima pridjevskih nastavaka, npr. *-*yіћъ*/*-iіћъ* (gdje jata i nije bilo). Kod superlativâ na *-iji* riječ je o ugl. pravilnom odrazu jata ispred *j*, a u *ě*-glagolâ moglo bi se pomisliti na analogiju prema *i*-glagolima. Budući da je ovdje riječ o ikavskom govoru, ne može se znati od čega točno dolazi *i* u takvim primjerima pa se stoga oni zanemaruju.

⁵ Tako je uglavnom i u drugim istarskim govorima (ne samo JZ istarskim). V. Lisac 2009.

⁶ V. Hraste 1964.

uvjetima) bio naglašen, pa stoga i jak.⁷ Riječ *kadî* ima i inačicu *dî* (od *gdi), a i u složenica tipa *nigdèri* 'nigdje' jer je bio slab i nestao je.

e. Promjena *a > e* iza *r*

Promjena *ra > re* u JZ istarskom se obično susreće u osnovi riječi „vrabac“, „rasti“ i „krasti“. U govoru Vele Trabe zabilježena je u sve tri: *rěbàc*; 3. jd. prez. *rěšte*, gl. prid. rad. *urěsla* 'narasla'; 3. jd. prez. *krěde*, gl. prid. trp. *ukrědeno* (ali i inf. *kràs*).⁸

f. Promjena #*o > u* pred naglaskom

Promjena početnoga nenaglašenog *o* u *u* odlika je mnogih JZ istarskih, no i drugih istarskih govora.⁹ U trabljanskom govoru ona je sporadična i zabilježena u tek nekoliko riječi: *utàc*; *unî* 'onaj', *uvî* 'ovaj', *ubefàt*, *ustàt* 'ostati', 3. jd. prez. *uprāvî* ('napravi'); *užèñeni*; *unāko*; ali *ognîšće*, *oprostît*, *onipût* 'onda' itd.

2.2. Suglasnici

a. Opći podaci

Suglasnički sustav trabljanskoga govora sastoji se od 23 fonema.¹⁰

		labijali		dentali		palatali		velari	
opstruenti	okluzivi	p	b	t	d	tʲ	(dʲ)	k	g
	afrikate			c		č			
	frikativi	f		s	z	š	ž	h	
sonanti	nazali		m		n		ɲ		
	likvide				r	l			
	aprosimanti		v				j		

U govoru Vele Trabe zabilježena je za JZ istarski netipična opreka *č : tʲ* (IPA c): *čěla* 'pčela', *jăči*, *čà*, *čuvàt*, *počēt* : *kosirñt*, *sīt* 'vjedro', *tīk*, *vřt* 'staviti', *tořāt* 'umakati', *zlět* 'izleći', *vět*, *čà tu* itd. Glas *č* tu se izgovara laminalno te zvuči palatalizirano i „mekše“ od odgovarajućega glasa u nekim južnijim JZ istarskim govorima. Ipak, čini se da je dosljedno razlikovanje *č* i *tʲ* uobičajeno samo kod mlađih, dok se kod starijih glas *tʲ* redovito ostvaruje tek u skupini *šť* i u nekoliko drugih riječi (*tīk*, *tàta*, *mīti* 'mali'), a inače je izjednačen sa *č*. Moguće je stoga da se ta opreka tu proširila razmjerno nedavno, možda zbog utjecaja Pazina, gdje je uobičajena.

Zvučni palatalni okluziv *dʲ* (IPA ʝ) rubni je fonem koji se pojavljuje samo u posuđenica: *dřr*, *ãnd'el*, *ãnd'elo*. Za razliku od *tʲ*, taj su glas svi obavjesnici redovito izgovarali kao palatalni okluziv.

Glas *l* prešao je u *j* (delateralizacija¹¹): *jūdi*, *pðje*, *vðja*; komp. *lãgje* (od *lãgle 'lakše'), *dãje*; inf. *pejăt* 'voziti', *sprãvjat* 'spremati'; 3. mn. prez. *změju* 'samelju'. U primjeru *prětel*

⁷ Osobito je očekivana vokalizacija jera u riječi *maša*, koja bi u protivnom glasila **mša.

⁸ Potonji je primjer dobiven izravnim ispitivanjem te možda nije vjerodostojan (bar što se tiče glasa *a* u njemu).

⁹ V. npr. Pliško – Mandić 2013.

¹⁰ U tablici su zajedno navedeni bilabijali i labiodentali te „pravi“ palatali (*tʲ*, *dʲ*, *ɲ*, *ʝ*) i postalveolari (*č*, *ž*, *š*). U parovima opstruenata lijevi parnjak je bezvučan, a desni zvučan.

¹¹ Lateralni palatal *l* delateralizacijom prelazi u (fonetski sličan) nelateralni palatal *j*. U tom je kraju ta pojava uobičajena u obližnjim buzetskim i SZ istarskim govorima, a zabilježena je i u nekima od JZ istarskih govora Poreštine (npr. u Baderni, v. primjere u Mandić 2009).

‘prijatelj’ vjerojatno nije riječ o odrazu /, već možda o tragu izvorne suglasničke osnove te riječi (usp. st.sl. G mn. -*telʸ*).

Opstruenti se na kraju riječi uglavnom obezvučuju: *gròp, kàt (je), mlât, nàzat, gròš ‘grozd’, mùš, dàš ‘kiša’, Trvš (top.)*; a *g* se isto frikativizira te prelazi u *h*: *snîh, brîh, vrâh*.¹²

Na kraju riječi obezvučuje se i glas *v* te prelazi u *f*: *kròf, lôf*, G mn. *krâf*. Neki ga obavjesnici obezvučuju i pred bezvučnim opstruentima: *òfce (i òvce)*. Ipak, sudeći prema njegovu izgovoru u ostalim uvjetima, glas *v* je u trabljanskom sonant (IPA *ʋ*).¹³

b. Promjena /# > a

Dosljedan prelazak završnoga / u *a* (vokalizacija) zabilježen je samo u jednini m. roda gl. pridjeva radnog: *rèka, pòčēja, hodîja, îja, ubðja, čùja, ùmra*.

U ostalim je primjerima *l*: *kotâl, ândel, vòl, sòl (uz sò (!))*; *tèpal, (pre)debèl, vèsel, cîl, gòl*; pa i u riječi *pòl*, koja je nepromjenjiva i stoga ne bi trebala biti podložna analogiji.¹⁴

Unutar riječi, promjene / > *a* u odstupu sloga nema: *tèlci, kòlci, bòlna*.¹⁵

c. Promjena m# > n

Glas *m* na kraju riječi prelazi u *n*. Ta je pojava uobičajena u gramatičkim nastavcima: 1. jd. prez. *ìman, sìden, rîžen, jîn*; 1 jd. *sřpon, vòzon, mûkon ‘brašno’, mojin*; D mn. *sînon, hteràn, žènskin, nân, rîn*. Na kraju osnove (kada je nastavak nulti ili ga nema) zabilježena je samo u nekoliko riječi: *Vazàn ‘Uskrs’, Bèran (top.), sèdan, òsan*.

d. Rotacizam

Umjesto glasa *ž* u nekim se riječima pojavljuje *r*. Taj je rotacizam svojstven raznim oblicima glagolâ *mòt’* i *pomòt’*: prez. *mòren, mòreš; pomòru*; impv. *pomòri*; a potvrđen je i u prilozima s negdašnjom česticom **že*: *nikakòr, svàkakor; drugãmor, svakamòr; nigdèri ‘nigdje’, svàderi (od *nikako že itd.)*.

e. Jotacija dentalâ t i d te skupinâ st, sk, zd i zg

Psl. jotacijom glasova *t* i *d* nastaju *t’* i *j*: *kosir’it, vèt, t’ù, t’èš : grajàn, rojèné*; komp. *mlàji, t’ji, slàji*; inf. *dohājāt ‘dolaziti’; rðjena*.¹⁶ Kako je rečeno, glas *d’* (sinkronijski zvučni parnjak *t’*) nalazi se samo u riječima stranoga podrijetla i nema veze s psl. jotacijom. Jotacijom skupinâ **st* i **sk* te **zd* i **zg* nastaju *št’* i *žj*, a isti su i odrazi prve palatalizacije skupinâ **sk* i **zg*: *ogñište, strnište, kopište, klišta, štùcat, (u)št’ipnit, nãtašte : G jd. dàžja*.¹⁷

¹² Pri ispitivanju, jedan je od obavjesnikâ tvrdio da se riječi *mùš* i *pùš* izgovaraju sa *ž*, no u spontanom razgovoru dobiven je izgovor *mùš*. Također, riječi kao *susèd, grâd, mlâd* izgovarao je s djelomično obezvučenim *d* (IPA *ɖ*).

¹³ Obezvučivanje opstruenatâ i *v* na kraju riječi uobičajeno je u istarskim S čakavskim te u buzetskim govorima, ali i u nekim doseljeničkim govorima u tom kraju (npr. u govoru Karojbe, v. Vranić – Močibob 2006).

¹⁴ Primjer *sò* (uz *sòl*) upućuje da je vokalizacija isprva bila obuhvatnija, no da je / potom ponovno uvedeno, analogijom prema ostalim oblicima riječi. Slična je situacija u obližnjim Sčak. srednjoistarskim govorima, gdje se završno / gubi u jd. muškoga roda gl. pridjeva radnog, a inače ostaje. U većini JZ istarskih govora završno se / mijenja u *a* u svim riječima (te se stapa s prethodnim *a*, a u imenicâ i sa *o*) (v. Hraste 1964).

¹⁵ To je zanimljivo jer u nekim JZ istarskim govorima vokalizacija unutar riječi djeluje bar iza glasa *o* (npr. u Novoj Vasi, v. Pliško 2005, Mandić 2009), a u oblicima pridjeva *bòlan* potvrđena je u većini govora. U govoru Vele Trabe potvrđena je samo u riječi *pòdne* (od **poldne* < osl. **polъ dъne*).

¹⁶ Glas *t’* je, naravno, i odraz skupine **kt* (i od **gt*) ispred **i*: *nòt, vřt ‘staviti’, zlét* itd. Treba, međutim, ponoviti da neki stariji obavjesnici uglavnom stapaju glasove *t’* i *č*.

¹⁷ N jd. *dàš* nastao je pojednostavljanjem skupine *žj* na kraju riječi te obezvučivanjem *ž* > *š*.

Isto je, naravno, i u sinkronijskim alternacijama: prez. *stīšten*, *išten*; gl. prid. trp. *napūšten*, *zapūšten*; komp. *gūšti*.¹⁸

f. Druga jotacija skupinâ *st* i *zd*

Druga je jotacija djelovala nakon ispadanja slabih jerova između suglasnika i glasa *j*.¹⁹ Njome skupina *st* u trabljskom prelazi u *št*: *līšte*; dok je za skupinu *zd* posvjedočen primjer *grōjze* (od *grozdbje), kao i u većini drugih istarskih govora.

g. Odraz skupinâ *jt* i *jd*

Te se dvije suglasničke skupine pojavljuju isključivo u glagolâ izvedenih od glagola **iti*. U trabljskom se govoru skupina *jd* čuva, dok je u infinitivu *jt* pojednostavljeno u *j*: 3. jd. prez. *dōjde*, *izājde*, *nājde*, *ubājde*, *ūjde*; inf. *dōj*, *izāj*, *nāj*, *pōj*, *ubāj*, *ūj*.

h. Suglasnička skupina *čr*

Suglasnička skupina *čr* u trabljskom je očuvana: *črīva*, *črīpna* [sic!], *čff*, *črvit*, *črvijf*; pa i u pridjevu *črn*, koji u mnogim JZ istarskim govorima glasi *črn*.²⁰ Pridjev „crven“, koji u JZ istarskom također u pravilu ima *cr* umjesto *čr* (*crlèn*, *crļèn*), tu glasi *krvâf*.

i. Pojednostavljanje suglasničkih skupina

Suglasničke se skupine pojednostavljaju ili ispadanjem jednoga člana ili njegovim prelaskom u sličan, manje napet glas. Okluzivi i afrikate pritom obično prelaze u frikative (rjeđe u sonante), a frikativi u sonante, no ima i drugačijih primjera.

U govoru Vele Trabe pojednostavljaju se uglavnom početne skupine, i to gubljenjem prvoga člana: *čēla*, *tīt*, *šenīca*, *dī* (od **gdi*, uz *kadī*). Tako je i drugdje u JZ istarskom, ali i u brojnim drugim hrvatskim govorima.²¹

Također valja navesti primjer *htī* (od **đti*, vjerojatno preko međustupnja **kti*) te prijedlog *h* (od **къ*), koji se vjerojatno isprva frikativizirao pred riječima što počinju opstruentom. Taj se prelazak *k* > *h* može usporediti sa sličnom promjenom *kt* > *ht* unutar riječi (v. niže).

U nekoliko je primjera zabilježeno jednačenje po mjestu tvorbe, pri čemu skupina *ht* prelazi u *st*: *stīt*, *stīja* (osl. **hъtēti*); a *ht* u *št*: *štī* (inačica od *htī*).

Unutar riječi pojednostavljanje suglasničkih skupina je mnogo rjeđe. Potvrđene su promjene *gd* > *d* (*svāderi*, *nīdi* ‘negdje’, ali *nigdēri* ‘nigdje’), *dn* > *n* (*ljenēga*, *jēna* itd. prema *jedān*), *kl* ili *tl* > *l* (*pōle* ‘poslije’ od **pōkle/pōtle*), *kt* > *ht* (*nōhti*, *lāhti*) te *sc* > *hc* (*prāhci*, disimilacija sibilanata).²²

¹⁸ U većini JZ istarskih govora, koji su štakavski, *st* i *sk* tu ipak alterniraju sa *št* (zapravo u većini sa *šč*, jer u tim govorima uglavnom nema opreke *t* : *č*), što je plod analogije (možda prema primjerima s jotacijom *t* > *t/č*). U trabljskom govoru to nije relevantno, a primjere sinkronijske jotacije skupinâ *zd* i *zg* nažalost nismo našli.

¹⁹ Zahvatila je zubne okluzive i sonante osim *r*, dok iza labijalâ *j* prelazi u *l* (tzv. epentetsko *l*, a zapravo vrsta forticije; u trabljskom irrelevantno zbog kasnije promjene *l* > *j*). Zubne frikative ta jotacija ne zahvaća, kao ni palatale, a primjerâ s velarima tu i nema zbog palatalizacije koju je odavno bio prouzročio glas **ь*.

²⁰ V. npr. Hraste 1964; Pliško 2000.

²¹ V. npr. Lisac 2009.

²² Rezultat potonje promjene vidi se i u imenu sela *Rūhci*, prema prezimenu *Rusac*. Najstariji stanovnik toga sela, Josip (Jože) Baf (rođ. 1934.), potvrdio nam je da se ono ranije nazivalo i *Rusci* i *Ruhci*, a u talijanskoj inačici *Russi*. Prema lokalnoj legendi, u kažu podno toga sela, a kasnije i u samo selo, jednoć se bio naselio neki Rus, pa odatle ime *Rusci/Ruhci*.

Promjene *mn > vn* (*sedavnàjs* ‘sedamnaest’) i *mń > mj* (danas *mj*; *samàń* ‘sajam’, G jd. *sàmja*; *dímjak* < **dimjak*), koje su dio prostorno mnogo proširenije disimilacije sonanata, također se mogu shvatiti kao neka vrst pojednostavlivanja suglasničkih skupina.

Na kraju riječi zabilježena je već spomenuta promjena *jt > j* u infinitivima tipa *dôj* (od **dôjt*, osl. **doiti*) te *žj > ž*, kasnije š: *dăš* (od **dăž(j)*, osl. **dbžđb*).

K tomu, u ovom se govoru pojednostavljaju i završne skupine *st*, *št*, *zd* i *žd* (uz uobičajeno obezvučivanje z i ž na kraju riječi): *môs*, *Pûs* ‘poklade’, *kôs*, *šês*, *šesnàjs*, *jîs* ‘jesti’, (*u*)*kràs* ‘(u)krasti’, *ubôs*, *znês* ‘snijeti (jaje)’; *gûš* ‘gušt’; *grôs* ‘grozd’.²³ Potvrđeno je i nešto infinitiva sa završnim *t* (*pàst*, *mèst*, *trêst*), no oni su dobiveni pri izravnom ispitivanju obavjesnikâ, dok su u spontanom razgovoru dobivani primjeri bez *t*.

Skupine što sadrže glas *v* razmatraju se pod sljedećim točkama.

j. Odras #v pred suglasnikom

Odras početnoga *v* pred suglasnikom (od ranijega **vъC-*) obično je samoglasnik *u*: *unûk(a)*, *udovâc*, *udovîca*, *utôrak* (uz *tôrak*), *uzêt*, *ustât* ‘ustati’, *ukrâla*, *ujûtro*, *uvêčer*, *usrîd*, *u*²⁴.

Rijetko je odraz nulti: *tôrak*, *šênci* (od **vъšenъci* ‘uši’), *zgojît* ‘odgojiti’, *zgôjen*, *zbûdît*²⁵.

Odras *va* pojavljuje se samo u riječima *Vazàn* ‘Uskrs’, *vazmêni* i *vâjk* ‘uvijek’, kao i u većini drugih JZ istarskih govora.

Zamjenički korijen **vъs-* pretrpio je metatezu: *svê*, *svî*, *svêmu*, *svîh*, *svâki*, *svejêno*, *svâderi*.

Glas *v* je ispao pred sonantom u riječima *rêbâc* ‘vrabac’ i *lâsi* ‘kosa’ (tj. vlasi), u kojima *iz* v izvorno nije bilo poluglasa.

k. Glas v između suglasnika i sonanta r

Kao i u drugim govorima u SZ arealu, između suglasnika i sonanta *r* glas *v* se gubi: *tfd*, *tfdo*, *třji*, *četřti*, *četřtâk*.

U riječi *srâka* nije riječ o gubljenju *v*, već je *v* tu u nekim govorima drugotno, tj. naknadno umetnuto (osl. **sorka*).²⁶

l. Proteza

Novije protetsko *j* zabilježeno je u prilogu *jôpet*, kao i drugdje u Istri. Vjerojatno je zapravo riječ o stapanju veznika *i* i priloga *opet* (obavjesnici ponekad tu riječ izgovaraju *ijôpet*).

Protetsko *v* zabilježeno je u nešto primjerâ s početnim *o* i *u*: *vorât* (prema tomu i *odvorât*), *vôči*, *vûho*, z *vôštrin* ‘oštrim’, *vôgan*.

m. Prijedlozi/prefiksi iz i s

U istarskim govorima, bez obzira na dijalekt, prijedlozi/prefiksi *iz* i *s* obično su stopljeni.²⁷

²³ To nije uobičajeno u JZ istarskom, ali jest u istarskim sjevernočakavskim i buzetskim govorima (v. Lisac 2009). Primjeri sa *žd* doduše ovdje nisu posvjedočeni, ali iz strukturnih razloga može se pretpostaviti i da bi *žd* na kraju riječi prešlo u *š*.

²⁴ Kod prijedloga **vъ* odraz *u* se zacijelo razvio pred riječima što počinju suglasnikom te se potom proširio u ostale okoline.

²⁵ Ovdje se pretpostavlja da taj primjer dolazi od **vъzbuditi*, premda premantursko *izbûditi* upućuje na drugačije podrijetlo prefiksa u toj riječi.

²⁶ Katkad se kao primjer te promjene navodi i imenica *sêkrva* s objašnjenjem da se *v* u sugl. skupini gubi i pred *r* u sljedećem slogu. Vjerojatnije je ipak objašnjenje da je tu riječ o svojevrsnoj disimilaciji na daljinu pri čemu prvo *v* ispada. Riječi „svekar“ i „svekrva“ u trabljanskom glase *svêkrf* i *svêkrva*, dakle *v* se tu čuva.

²⁷ Ta je pojava zapravo mnogo rasprostranjenija te se susreće i u kajkavskim govorima.

Međutim, u govoru Vele Trabe dva se prijedloga razlikuju te glase *is* i *z*, što znači da je kod prvoga obezvučena inačica (prema izrazima kao *is hiže*) protumačena kao osnovna, a kod drugoga je obratno (prema izrazima tipa *z bràton*).

Zanimljivo, te „zamjene zvučnosti“ nema pred zamjenicama što počinju glasom *ń*, gdje međutim dolazi do jednačenja po mjestu tvorbe (kao i u drugim istarskim govorima): *š ńín*, *š ńón*; *iž ńèga*, *iž ńè*.

S druge strane, prefiksi su u pravilu stopljeni te oba u temeljnom liku glase *z*: *zlomìt*, *zgubìt*, *zvàdit*, *spèť*, *stùť*, *znès* ‘snijeti’, pa i *zašìt*.

2.3. Naglasak

a. Opći podaci

Naglasni sustav trabljsanskoga govora tipičan je jugozapadni istarski, što znači da se odlikuje sljedećim temeljnim značajkama:

- osl. neoakut prešao je u silazni naglasak: *pùt*, *críkva*; G mn. *ovâc*; *šezdesèt*, *pedesèti*; *povîn* (osl. *-věmь), *skâču*; uključujući i akut nastao ranim stezanjem slogova: G jd. *môga* (od *môga < *mojèga); te povlačenjem naglasaka nakon osl. doba: *stùkli*, *stùť*, *trèst*, *dôj*; *spèť* ‘spavajući’; *smijùť se*;
- predsonantsko duljenje ograničeno je na unutarnje slogove i njime nastaje silazni naglasak: *pâlci*, *òvce* (ali *pùn*, *vàn*, *kròf* ‘krov’);²⁸
- pokraćene su zanaglasne dužine;
- naglasak je povučen s kratke otvorene ultime, čime nastaje akut, bez obzira na izvornu dužinu novonaglašenoga sloga: *mûka* ‘brašno’, *pùti*; *plèsu*; N jd. ž. r. *mlâda*; impv. *sîči*; *sèstra*, *sèlo*, *kôri*, *sâmji* (N jd. *samàñ* ‘sajam’); impv. *rèči*; pril. *dôbro*, *uvâko*, *vâni*;²⁹
- preostale se prednaglasne dužine u starijih govornika dobro čuvaju: *trîdèset*; 2. jd. prez. *se naîdèš*; inf. *čûvât*, *dohâjât* ‘dolaziti’; gl. prid. rad. *sâđili*, *vèzàli*.

Riječ je, dakle, o tzv. novijem tronaglasnom sustavu.

Kao i drugdje u JZ istarskom, u otvorenoj se naglašenoj ultimi krati samoglasnik, vjerojatno jer tu uslijed povlačenja naglasaka gotovo više nema kvantitativnih opreka (glavni su izuzetak jednosložne riječi). To je kraćenje djelomično u jednosložnicama te ako je pred naglašenim slogom kraćina: *jâ*, *mî*; 3. jd. prez. *grê*; gl. prid. rad. *šâ* ‘išao’, *imâ*, *tornâ* ‘vratio’; a ako je ispred dužina, kraćenje je uglavnom potpuno: gl. prid. rad. *pîsâ*, *razvâžâ* ‘razvio’ i sl.

Akut se ostvaruje kao ravni ton, a često i kao lagano silazni, no čini se da nešto duže traje od dugoga silaznog naglasaka. Prednaglasne dužine također su često silazne te se čini kao da riječi s takvom dužinom imaju dva tonska vrhunca.

b. Inventar i distribucija

U govoru Vele Trabe, kako je rečeno, postoje tri naglasaka: kratki, dugi silazni i akut, a opreka po dužini čuva se i u prednaglasnim slogovima.

²⁸ Duljenje u JZ istarskom obično izostaje u riječima s više zanaglasnih slogova ili ako je nekoć u zanaglasnom slogu bila dužina, no ovdje ima i protuprimjerâ, uglavnom nastalih analogijom: *žènska*, *đimjak*, *pokôjni*. Duljenja nema u nekim primjerima u kojima uslijed novijega gubljenja/reduciranja samoglasnika naglašeni slog danas završava sonantom: *vâjk* (od *vâvik), *petnâjs* (od *petnâest; ali usp. redni broj *šesnâjsto*, što je možda i analogija prema većini drugih rednih brojeva, koji imaju dugi silazni naglasak). Duljina u *vôl*, *pastôl* ‘cipela’ i sl. vjerojatno dolazi od stapanja nekoć vokaliziranoga /s/ prethodnim o/ (završno je /s/ kasnije opet uvedeno, v. gore).

²⁹ Izuzetak je upitni prilog *kadî*, vjerojatno jer se često upotrebljava uz zanaglasnice: *kadî ste* i sl.

Usljed raznih povijesnih promjena dugi silazni naglasak može biti na bilo kojem slogu riječi: *mî, ôn*; G mn. *krâf; blâgo, ôfce; šešnâjsto* (red. broj); G mn. *ovâc*; 1. jd. prez. *povîn, fumân* ‘pušim’; inf. *počêt, uzêt; šeždesêt; jedanpût* ‘onda’.

Isto vrijedi i za kratki naglasak s time da se on u otvorenoj ultimi pojavljuje samo u rijetkim iznimkama u kojima je izbjegao retrakciji (npr. *kadî*) te, razumljivo, u jednosložica (*svê, svî*): *krôf, brêk* ‘pas’; inf. *sîst, têt; Grâčište* (top.), *kôkoš*; 1. jd. prez. *pôčmen, îman*; G mn. *vôli; nedîja, starîji, kašnîje*; gl. prid. rad. *hodîli; lovâc, samâñ* ‘sajam’, D mn. *sestrân, ženân; jedân*. Također, kratki se naglasak može naći u ultimi prozodijskih riječi gdje je nastao kraćenjem dugoga silaznog naglasaka, obično nakon dužine: *pîsâ* ‘pisao’ itd.

Akut se očekuje samo u predzadnjem slogu riječi kojima je zadnji slog izvorno otvoren i kratak: *pûti, vôli, brêki, sêla, gñîzda; vôjska* ‘rat’, *sêstre*; 3. jd. prez. *rêste, zôve*; impv. *rêči* itd.; ali danas ga zbog analogije nalazimo i drugdje: 1. jd. prez. *zôven*; impv. *rêčite*; gl. prid. rad. *se zaškûrilo* ‘smrknuo se’.

Dužina u prednaglasnim slogovima pojavljuje se najčešće pred kratkim naglaskom zato što u slijedu VV uglavnom dolazi do kraćenja (kad je riječ o naglašenoj otvorenoj ultimi, v. gore) ili nastupaju razna analogijska ujednačavanja (1 jd. *mûkon* ‘brašnom’, umj. ***mûkôn*). Ipak, u ovom je govoru zabilježen u JZ istarskom danas iznimno rijedak primjer slijeda VV: 1. mn. prez. *klêčimo* (uz mnogo uobičajenije *žvimo*). Evo još nekih primjerâ prednaglasne dužine: *tridêset*; prez. *pîjên, se naîdêš*; inf. *čûvât, zapovîdât*; gl. prid. rad. *smâñija, razvâžâ, dohâjâ, fumêvâ* (‘pušiti’ iter.), *prodâvâli, smîšâli, zgrâdîli* itd.

Superlativi, pa i kratki, imaju po dva naglasaka: *nâjrâj* ‘najradije’, *nâjbrže*.

c. Naglasne paradigme

U naglasnom sustavu trabljanskoga govora postoje odrazi osl. naglasnih paradigmi ili tipova (*a, b* i *c*), no zbog prirode članka nemoguće je ići u detalje. U nastavku se donose tek njihove temeljne značajke zapažene u istraživanju.

Naglasna paradigma A³⁰

Riječi toga naglasnog tipa izvorno su se odlikovale nepromjenjivim naglaskom na osnovi. Tako je uglavnom i danas u govoru Vele Trabe: N jd. *brât*, G jd. *brâta*, D jd. *brâtu, (tri) brâte*; *unûk*, G mn. *unûki; drûgi, drûgo; nâš, nâšega; vèrovat, vèrujen; domîslit se* ‘sjetiti se’, *se domîslite; sîst, sîden; rîzat* ‘rezati’, *rîžen; stât se* ‘sastati se’, *se stâli* itd. Naglasak je uglavnom kratki silazni i potječe od psl. akuta, a rjeđe od kratkog neoakuta (*vôja* < osl. **vôljâ*) ili kojega drugog kratkog naglasaka (*utôrak* < osl. **vtôr-*), no ima i nešto primjerâ s dugim naglaskom, odrazom dugoga neoakuta (*crîkva* < osl. **cêrkъv-*).

Dugi silazni naglasak u glagolu *môrat* (prez. *môran*, gl. prid. rad. *môrale*) nejasna je podrijetla, a odgovara (također nejasnu i neuobičajenu) naglasku u istarskim Sčak. govorima (npr. Žminj: *muôrat, muôran*), dok je u ostatku JZ istarskoga ugl. naglasak *morâti, morân* (tip C).

Neke riječi u pojedinim oblicima imaju promjenu naglasaka, katkada veoma staru. Slijede primjeri takvih promjena.

U imenicâ s nultim nastavkom u genitivu množine dulji se zadnji slog ako je naglašen (tzv. osl. neocirkumfleks): N jd. *krâva*, G jd. *krâve, (dvi) krâve*, G mn. *krâf*, I mn. *krâvami; pûra*, N mn. *pûre*, G mn. *pûr*; NA mn. *klobasîce*, G mn. *klobasîc*, I mn. *klobasîcami; lîto* (pril. *po lîti*), G mn. *lît*. To bi se očekivalo i u sljedećim primjerima premda njihov G mn. nije posvjedočen u istraživanju ili ne postoji: N jd. *Drâga*³¹, L jd. *Drâgi*; A mn. *nîve; šenîca*, A jd. *šenîcu; nedîja*, A jd. *nedîju*, A mn. *nedîje* itd.

³⁰ Osl. nagl. paradigme označavaju se malim slovima (*a, b* i *c*), a njihovi odrazi u suvremenim govorima velikim slovima (*A, B* i *C*). Za povijest slavenske i hrvatske akcentuacije v. Дыбо 2000 i Kapović 2013.

³¹ Misli se na Limsku dragu.

U nekim riječima promjena naglasaka proizlazi iz duljenja pred sonantom: N jd. *pàlac*, N mn. *pàlci*; *kvàrat* 'čtvrť', G jd. *kvàrta*.

U riječi *dìte*, G jd. *dìtèta* naglasak je u NA jd. povučen s kratke otvorene ultime, a kračina u većini oblika potječe iz osl. razdoblja.³²

Odras završnoga naglasaka u L jd. jednosložnih imenicâ m. roda nije potvrđen, kao ni drugdje u JZ istarskom: N jd. *kràj*, L jd. *na kràju*.

Nekoliko pridjevâ u određenim oblicima ima dugi silazni naglasak, vjerojatno analogijskoga podrijetla: *màli*, *prâvi*, *stâri* (usp. pril. *màlo* itd.).

U ovaj tip idu i svi komparativi i superlativi, koji odreda imaju kratki silazni naglasak na slogu pred gramatičkim nastavkom (superlativi imaju i dugi silazni naglasak na prefiksu): *třji*, *větí*, (*nâj*)*bðje*, (*nâj*)*starřji*, G jd. m. r. *kařnjëga*.

Naglasna paradigma B

Riječi ove naglasne paradigme odlikovale su se naglaskom na prvom slogu gramatičkoga nastavka u jednom, a na zadnjem slogu osnove u drugim oblicima.³³ Vokativni oblici imenicâ imali su silazni naglasak na prvom slogu (tzv. čelni naglasak). Tragovi toga sustava u trabljskom se govoru vide i danas.³⁴

U imenicâ m. i sr. roda naglasak je odranije na osnovi u genitivu, lokativu i instrumentalu množine te, naravno, u oblicima s nultim nastavkom (osl. *-ь/ь), i tu danas vidimo silazne naglaske. Drugdje je naglasak izvorno bio na nastavku (danas često akut na osnovi). Evo najprije primjerâ imenicâ s kračinom u osnovi: N jd. *dàš*, L jd. *dàžju*, I jd. *dažjðn*; N jd. **kðń*, A jd. *kðńa*, I jd. *kðńen*, D mn. *końèn*; N jd. *vðl*, A jd. *vðla*, I jd. *vðlon*, N mn. *vðli*, G mn. (*pâr*) *vðli*, A mn. *vðle*, I mn. *vðli*; NA jd. *sèlo*, DL jd. *sèlu*, I jd. *sèlon*, NA mn. *sèla*, GL mn. *sèli*. Isti se odnosi mogu očekivati i u: N jd. *brèk* 'pas', N mn. *brèki*; N jd. *pastòl* 'cipela', N mn. *pastòli*; N jd. **snðp*, A mn. *snðpe*; N jd. *grðp*, *krðf*. Slično je i u imenicâ s nepostojanim „a“: N jd. *telàc*, N mn. *tèlci*, G mn. *tèlci*, A mn. *tèlce*; N jd. *samàń*, N mn. *sãmji*; tako i *kolàc*, *dolàc*, *lovàc*. Imenica *vðgań*, G jd. *vðgńa* prešla je u tip A.³⁵ Za imenicu *otàc* pri ispitivanju su dobiveni G jd. *ðca* i I jd. (*z*) *ðcen*, što bi mogao biti odraz osl. naglasnog tipa *a^ð*. Potvrđen je i primjer N jd. *nðš*, I jd. *nožèn* s kračinom u osnovi.³⁶ Slijede primjeri s dužinom: N jd. *Katùn* (top.), L jd. *Katùnu*; N mn. *Novãki* (top.), L mn. *Novãki*; A jd. *prãhca*, A mn. *prãhce*, G mn. *prãhci/prãhcì*; N jd. *pùt*, N mn. *pùti*, G mn. (*čùda*) *pùti*; N jd. *pùž*, G jd. *pùža*, G mn. *pùži*; N jd. *rèbàc*, G mn. *rèpcì*; N jd. *vèńðc*, N mn. **vènci*; N mn. *gńìzda*; N jd. *jãje* (<), I mn. *jãji*; N jd. *młiko*; N mn. *kłiřta*, G mn. *kłiřti*; G mn. *ũsti*.³⁷

Kako se vidi iz primjerâ, razlika između imenicâ s kračinom i onih s dužinom u osnovi danas se zbog redukcijškoga duljenja očituje samo u oblicima sa starijim naglaskom na osnovi. U onih s dužinom usto su zabilježeni primjeri G, L i I mn. s odrazom nastavačnoga naglasaka, čega u imenicâ s kračinom nema.³⁸

U imenicâ ženskoga roda (e-vrsta³⁹) stariji je naglasak na osnovi (danas silazni) samo u genitivu mn. s nultim nastavkom (ranije *-ь/ь). U ostalim je oblicima odraz naglasaka na

³² Tzv. zakon dviju mora (v. Kapović 2013).

³³ Oblici s naglaskom (neoakutom) na osnovi uglavnom su imali dužinu ili slabi *jer* u prvom slogu nastavka.

³⁴ Raniji naglasak na nastavku danas se često odražava kao akut na osnovi, uslijed povlačenja s kratke otvorene ultime te raznih analogijskih ujednačavanja.

³⁵ U mnogim JZ istarskim govorima (v. Mandić, uskoro) ta riječ čuva odraz izvorne alternacije N jd. *ðgań* (osl. *ðgnь), G jd. *ðgńa* (osl. *ogni).

³⁶ Ta riječ u mnogim govorima ima neetimološku dužinu (usp. i stand. hrv. *nôž*, *nôža* itd.).

³⁷ Nije jasno kojemu su naglasnom tipu izvorno pripadala ova *pluralia tantum*, no sinkronijski pripadaju tipu B zbog odraza završnog naglasaka koji je u imenicâ sr. roda tipa C nestao (v. dalje).

³⁸ V. Mandić 2013 i (uskoro).

³⁹ Imenice *i*-vrste koje bi pripadale naglasnoj paradigmi B nisu posvjedočene.

nastavku: N jd. *žēna, G jd. žēne, I jd. žēnon, G mn. žēn, D mn. ženàn, I mn. ženàmi; N jd. sēstra, G jd. sēstre, A jd. sēstru, I jd. sēstron, N mn. sēstre, G mn. sēstri, I mn. sestràmi; N jd. *mūka 'brašno', G jd. mūke, I jd. mūkon; N jd. *Pūla, G jd. Pūle.

Imenice na *-īna* danas pripadaju tipu B, no nije sigurno je li dužina u njima stara ili je nastala uslijed povlačenja naglasaka: G jd. *teplīne*, L jd. *teplīni*; A jd. *brzīnu*.⁴⁰

Osobna imena *e*-vrste (i ona m. roda) kao *Māte*, *Tōne* i sl. imaju vokativ s čelnim naglaskom: *Māte* itd.

Imenice s nastavkom **-bje* prešle su, čini se, u tip A: *vesēje* (usp. *rojēńe*); no jedan je primjer premalo da bi se izveo čvrst zaključak.

Slični su odnosi i kod pridjevâ i raznih vrsta zamjenica: *dōbro*, I mn. *dobrīma*; *jedàn*, GA jd. *jenēga*, N jd. ž. r. *jēna*; G jd. m./sr. r. *mōga* (od **mōga* < **mojēga*), D jd. *mojēmu*, I jd. *mojīn*, G mn. *mojīh*; N jd. *ovī*, G jd. *ovēga*; N jd. *unī*, GA jd. *unēga*, A mn. *unē*; N jd. sr. r. *svē*, G jd. *svēga*, (usp. i *zasvīn* 'sasvim'); G mn. *nikojīh* 'nekih' itd.

Određeni oblici pridjevâ imaju odraz naglasaka na osnovi (osl. neoakuta): GA jd. m. r. *žūtega*; I jd. *cīlin* (*sēlon*), A mn. *cīle* (*dāne*) (usp. neod. N jd. sr. r. *bīlo*, *žūto*); tako i redni brojevi: G jd. ž. r. *ōsme*.

U glagolâ je stanje poprilično složeno zbog brojnosti oblikâ, ali i zbog raznolikosti osnovâ od kojih se tvore oblici raznih glagola.

U većine je glagolâ odraz naglasaka na sufiksu ili gramatičkom nastavku u infinitivu, pridjevu radnom i imperativu, dok se stariji naglasak na korijenu (danas silazni) susreće u prezentu i gl. pridjevu trpnom: inf. *imàt*, gl. prid. rad. *imâ*, *imàli*, prez. *ìman*, *ìmamo*, *ìmate*; gl. prid. rad. ž. r. *maknīla*, prez. *màkne*, impv. *māknī*; inf. *mīlīt*,⁴¹ gl. prid. rad. *mīlja*, prez. (z) *mēju*, impv. *mēji*, (z) *mējite*; inf. *nosīt*, prez. *nōsin*; inf. *uženīt*, gl. prid. rad. *uženīli*, trp. *užēneni*; inf. *zgojīt*, gl. prid. trp. *zgojēni*; inf. *bīvāt* 'stanovati', prez. *bīvate*; inf. **kūpīt*, gl. prid. rad. *kūpīli*, trp. *kūpjeno*, prez. *kūpiš*; inf. (po) *sādīt*, gl. prid. trp. *posâjeno*, prez. (po) *sādimo*; inf. **rābīt* 'trebati', gl. prid. rad. *rābīlo*, prez. *rābi*; inf. *vīknīt*, prez. *vīknen*; tako i: *dohājāt*, *mlātīt*, *pīsāt*, *smīšāt*, *tūžīt se*, *vēzāt*, *zgrādīt*. Ovamo spada i glagol *stīt* 'htjeti', *stīja*, *stīla*, prez. *tū*, *tēš*;⁴² te glagol *hodīt*, gl. prid. rad. *hodīja*, *hodīla*, čiji se prezent izvodi iz osnove **grēd-* (v. niže). Imperativ potonjega ima (ekspresivan) naglasak na prvom slogu: jd. *hōdi*, mn. *hōte*.

Oblik gl. priloga sad. potvrđen je samo za glagol *svīrīt* (prez. *svīrin*) te glasi *svirēt*, iako bi se tu mogao očekivati naglasak na osnovi.⁴³ Za glagol *hodīt* obavjesnici su ustvrdili da nema gl. prilog, no pritom su taj hipotetski oblik spontano izgovorili *hodēt*, dakle također s naglaskom na nastavku. Zabilježena su i dva pridjeva: *mogūte*, izvedeno od glagola *mōt* (v. niže), i *nosēta* 'trudna', što u nekim JZ istarskim govorima ima naglasak na osnovi.

Tipu B pripada i glagol *kopāt*, gl. prid. rad. *kopàlo*, trp. *prekòpano*, prez. (s) *kòpamo*, koji u nekim govorima danas pripada tipu C (usp. npr. *igrāt*, *igrāmo*).

Glagol (v) *orāt*, čini se, također pripada tipu B: prez. *òremo* (isto: *zòremo*); iako mu je naglasak gl. prid. rad. kao u tipu C: *òra* (slično: *preòra*). Ostali posvjedočeni oblici su impv. *òri(te)* i gl. prid. trp. *preòreno*. Tako je i u glagola *brāt* i sl.: prez. *bēren*, *bēremo*, *bēru*, impv. *bērite*, gl. prid. rad. jd. ž. r. *brāla* (isto: *prāla*, mn. *prāle*). Svi ti glagoli ranije su pripadali naglasnoj paradigmi c.

⁴⁰ Na to da je dužina u tim imenicama u JZ istarskom starija upućuju primjeri iz nekih drugih govora (v. Pliško – Mandić 2007 i Mandić (u pripremi)).

⁴¹ Doduše, inf. osnova toga glagola dolazi od osl. **mel-* > **mlē-*, pa *-i-* tu nije isto kao ono u npr. *nosīt*. Ipak, ovdje to nije toliko bitno – u svakom slučaju riječ je o glagolu tipa B, što se vidi po naglasku imperativa.

⁴² Sinkronijski gledano, taj je glagol nepravilan i moglo bi se čak reći da mu se oblici tvore od dviju supletivnih osnova, no izvorno je riječ o istoj osnovi s različitim prijevornim stupnjem (osl. **hъt-ē-* i **hot-je-*). Prezentski su oblici noviji, nastali od nenaglašenih, skraćenih oblika.

⁴³ Za naglasak toga oblika u drugim JZ istarskim govorima v. Mandić 2012a, 2013a i (uskoro).

Glagol *rodīt* u trabljanskom govoru pripada tipu B i kad je neprijelazan (npr. *jābuka dōbro rōdi*), iako je u nekim JZ istarskim govorima tu posvjedočen tip C.⁴⁴

Pripadnost glagola *pomōt*, gl. prid. rad. *pomōga*, *pomōgli*, prez. *pomōren*, tipu B danas se vidi samo po imperativu, gdje je odraz nastavačnoga naglasaka: *pomōri*.⁴⁵ To vrijedi i za izvedenice glagola *iti: inf. *dōj*, gl. prid. rad. *dōša*, *dōšla*; prez. *dōjden*; impv. *dōjdi(te)*; tako i *pōj*, *nāj* itd.⁴⁶

Naglasna paradigma C

Osnovno je obilježje ovoga naglasnog tipa izvorna lateralna pomičnost naglasaka, što znači da se u jednim oblicima riječi on ostvaruje na gramatičkom nastavku (rijetko na zadnjem slogu osnove), a u drugima na samom početku riječi, kao tzv. čelni naglasak. Čelni je naglasak u osl. preskakao na klitike, no u istarskim je govorima to uglavnom nestalo.

Premda se uslijed raznih promjena, a najviše zbog analogijskih ujednačavanja, pomičnost do danas uvelike reducirala, ona se u nekim riječima još uvijek razmjerno dobro čuva. Ovdje navodimo primjere raznih skupina riječi naglasne paradigme C, ali da bi se dobila cjelovita slika, potrebno je mnogo više mjesta.

Ponajprije treba reći da se odrazi pomičnosti naglasaka danas najbolje čuvaju u imenicâ s jednosložnom osnovom, pa njima i počinje ovaj prikaz.

Kod imenicâ m. roda, odraz završnoga naglasaka očekuje se u lokativu jednine imenica koje znače neživo (i biljke) te u genitivu, lokativu i instrumentalu svih imenica m. roda.⁴⁷ Potvrđeni su sljedeći oblici: NA jd. *plēs*, L jd. *plēsu*, N mn. *plēsi*, L mn. *plēsi*; NA jd. **sřp*, I jd. *sřpon*, I jd. *sřpi*; N mn. *jūdi*, G mn. *jūdi*, D mn. *jūden*, A mn. *jūde*, I mn. *jūdi* [sic!]; N jd. *mūš*, I jd. *mūžen*; NGI mn. *sīni*, D mn. *sīnon*; N jd. *dān*, G mn. *dān*, A mn. *dāne*; N jd. *zūb*, N mn. *zūbi*, G mn. *zūbī*, A mn. *zūbe*; N mn. *rēdi*. U imenicâ s kračinom u osnovi pred nultim nastavkom dolazi do duljenja: N jd. *vōs*, L jd. *vōzu*, I jd. *vōzon*, NGI mn. *vōzi*; N jd. *lōf*, L jd. *lōvu*; N jd. *mōs* 'most', L jd. *mōstu*, G mn. *mōsti*.

U imenicâ sr. roda završni je naglasak mogao biti u lokativu jednine i u svim oblicima množine. Danas je svuda proširen čelni naglasak: N jd. *tīsto*; N jd. *sēno*, L jd. *sēnu*, I jd. *sēnon*; N jd. *blāgo*, G jd. *blāga*; N jd. *mēso*, G jd. *mēsa*; N jd. *mōre*, L jd. *mōru*; N jd. *pōje*, L jd. *pōju*, N mn. *pōja*. Neke su imenice sr. roda poopćavanjem starijega mn. naglasaka prešle u tip B: NA jd. *jāje*, I mn. *jāji*.

Imenice ž. roda e-promjene naglasnu pomičnost prilično dobro čuvaju, osobito one s dužinom u osnovi. Završni se naglasak tu očekuje svugdje osim u dativu, akuzativu i vokativu jednine te nominativu, akuzativu i vokativu množine. Ipak, vokativ je u JZ istarskom općenito rijedak, a dativ se naglasno izjednačio s lokativom. Evo primjerâ: N jd. **glāva*, I jd. *glāvōn*; N jd. *rūka*, L jd. *rūki*, I jd. *rūkōn*, NA mn. *rūke*, G mn. *rūk*, I mn. *rukāmi*; N jd. **jūha*, A jd. *jūhu* (<b); A mn. *lōze*, G mn. *lōs*, L mn. *lozāh*; G jd. *nōge* [sic!], L jd. *nōgi*, NA mn. *nōge*, G mn. *nōh*, L mn. *nogāh*; N jd. *ōfca*, G jd. *ōfca* [sic!], A jd. *ōvcu*, I jd. *ōfcōn*, NA mn. *ōfca*, G mn. *ōvāc*, D mn. *ōfcān*, I mn. *ōvcāmi*. Kračina u primjeru *rukāmi* općeslavenskoga je podrijetla.⁴⁸ Imenice

⁴⁴ Npr. u medulinskom (Mandić 2012a).

⁴⁵ Temeljni glagol *mōt* više nema oblikâ s nedvosmislenim odrazom nastavačnoga naglasaka te stoga sinkronijski pripada tipu A; ako zanemarimo od njega izveden pridjev *mogūte*.

⁴⁶ Treba reći da je većina oblika tih glagola izvedena od *iti, no gl. pridjev rad. im dolazi od korijena *šbd-. Ipak, suvremeni govornici likove *daj(d)*- i *doš*- itd. doživljavaju kao inačice iste osnove. Izvorna pripadnost osnove *šbd- osl. tipu *b* očituje se u oblicima *šā* '(ot)išao', *šlā*, *šlī* itd., koje i danas svrstavamo u tip B.

⁴⁷ Završni se naglasak očekuje i u D mn., ali danas je tu čelni naglasak (možda pod utjecajem I jd., gdje je isti gramatički nastavak). U nekim su oblicima zabilježena naglasna kolebanja. Imenice s dužinom u osnovi u G, L i I mn. katkad imaju dugi silazni naglasak na osnovi (vjerojatno ujednačavanje unutar paradigme ili analogija prema tipu B, gdje je to odraz neoakuta). U imenica s kračinom u svim je mn. oblicima kratki silazni naglasak na osnovi. Za naglasak mn. padežnih oblikâ imenicâ u JZ istarskom v. Mandić 2013 i (uskoro).

⁴⁸ V. Kapović 2013.

s kraćinom u osnovi često imaju poopćen čelni naglasak: N jd. *čèla* 'pčela'; *kòsa* ('kosa' alat); G jd. *dìce*, I jd. *dìcon*; I jd. *vòdon*.

U imenicâ *i*-promjene stanje je dosta podudarno onomu u imenicâ m. roda; evo primjerâ: NGI mn. *stvâri*; NA jd. **nôť*, G jd. *nôťi*, L jd. *nôťi*, NG mn. *nôťi*; N jd. *kôs*, L jd. *kòsti* [sic!], NGLI mn. *kòsti*; NAG mn. *đči*.⁴⁹ Imenica *htĭ*, A jd. *htĕr* ostale oblike, čini se, ima po *e*-vrsti: D jd. *htĕri*, (*dvĭ*) *htĕre*, D mn. *htĕràn*, I mn. *htĕrâmi*. To vrijedi i za imenicu *kòkoš*, G jd. *kòkoše*, I jd. *kòkošon*, N mn. *kòkoše*, I mn. *kòkošami*, u koje se pomičnost izgubila.⁵⁰

U imenicâ s višesložnom osnovom pomičnost se uglavnom izgubila tako što se u onih *a*-vrste i *i*-vrste uopćio čelni, a u onih *e*-vrste završni naglasak: L jd. *teplĭni*; A jd. *brzĭnu*; N jd. *gòlup*, G mn. *gòlubi*; (*dvâ*) *mĭseca*; G mn. *mĭseci*; L jd. *pàmeti*.⁵¹ Tako je i u negdašnjih suglasničkih osnova sr. roda, u kojih se pomičnost inače često čuva: N jd. *ìme*, N mn. *ìmena*; N mn. *ràmena*, L mn. *ràmeni*; N jd. *vrĭme*, G jd. *vrĭmena*, N mn. *vrĭmena*.

U pridjevâ se naglasna pomičnost očituje kao odraz završnoga naglasaka u jedini ž. roda u neodređenom obliku te odraz čelnoga naglasaka u svim ostalim oblicima: neodr. N jd. m. r. *mlât*, ž. r. *mlâda*, sr. r. *mlâdo*, N mn. m. r. *mlâdi*. Odr. oblici svi imaju silazni naglasak na zadnjem slogu osnove, po uzoru na tip B: G jd. *mlâdega*; a tako je i u rednih brojeva: G jd. sr. r. *osandesĕtega*, G mn. *pedesĕtih*.⁵²

U glagolâ većina oblikâ danas ima odraz završnoga naglasaka, a čelni se naglasak susreće tek u nekim participskim oblicima, i to samo u nekih vrstâ glagolâ. Slijedi kratak pregled.

I-glagoli, *ĕ*-glagoli i neki *a/e*-glagoli imaju kratki silazni naglasak na sufiksu u inf. i gl. prid. rad., dok im je u prezentu, imperativu i gl. prilogu odraz nastavačnoga naglasaka: *živĭt*, *živimo*; **klĕčât*, *klĕčĭmo*; *trpĭt*; *trpĭmo* [sic!], 3. mn. *trpĭju*; **letĭt*, 3. mn. *letĭju*; prez. *sidĭn*, *sidĭmo*, *sidĭju*, gl. pril. *sidĕť*; *smijŭť se*. Slično je u glagolâ sa sufiksom *-a*- tipa 'vejâť 'valjati' (3. jd. *vejâ*): *igrât*, gl. prid. rad. *igrâli*, prez. *igrâ*, *igrâmo*, *igrâju*; *ubetât*, prez. *ubetâmo*, *ubetâju*; često talijanizmi: *prontât* 'pripremiti', prez. *prontâmo*; *kantât* 'pjevati', gl. prid. rad. (*za*)*kantâ*, *kantâli*, gl. pril. *kantâjuť*, prez. *kantâ*, *kantâmo*; *fumât* 'pušiti', prez. *fumân*, *fumâ*.⁵³ Zabilježen je gl. prid. rad. m. r. *zâfuma* (inf. *zafumât* 'zapaliti, početi pušiti') s čelnim naglaskom, koji je u te vrste glagolâ dosad potvrđen samo u premanturskim govorima (od drugog je pak obavjesnika dobiven primjer gl. prid. rad. *zakantâ*).⁵⁴

U glagolâ s *i*-prezentom u JZ istarskom je uobičajeno da prefigirane inačice pripadaju tipu B. U ovom istraživanju takvi parovi nisu zabilježeni, što je vjerojatno slučajnost.⁵⁵

Glagoli s jednosložnom inf. osnovom na samoglasnik u infinitivu također imaju kratki silazni naglasak na zadnjem slogu osnove (neovisno o tome je li riječ o sufiksu ili o dijelu korijena), no u prid. radnom vidu se odraz naglasne pomičnosti: inf. *zvât*, prez. *zôven*, *zôvĕmo*, *zôvu*, gl. prid. rad. *zvâ*, *zvâla*, *zvâle*; tako i: inf. *pĭt*, prez. *pĭjĕn*, gl. prid. rad. *pĭja*, *pĭla*, *pĭli*, *pĭle*; inf. *bĭt*, gl. prid. rad. *bĭja*, *bĭla*, *bĭlo*, *bĭli*;⁵⁶ inf. *spât*, prez. *spĭn*, gl. prid. rad. *spâla*, gl.

⁴⁹ Potonja imenica samo u množini pripada *i*-vrsti.

⁵⁰ Ta imenica, iako ima višesložnu osnovu, u mnogim JZ istarskim govorima čuva naglasnu pomičnost (Mandić, uskoro).

⁵¹ Treba reći da je nepomičan naglasak u potonje dvije imenice možda izvoran, tj. da pomičnosti u njima možda nikada nije bilo (izvorno osl. naglasna paradigma *a* iako u mnogim hrv. govorima pripadaju tipu C).

⁵² U rednih brojeva ova se klasifikacija temelji isključivo na dijakroniji jer zbog nepostojanja neodređenih oblika tu danas nema razlike između naglasnih paradigmi B i C.

⁵³ Ti su glagoli u prezentu izvorno imali stupni naglasak na elementu *-a*-. Odraz nastavačnoga naglasaka kao npr. u *igrâmo* nastao je vjerojatno analogijom prema atematskom *dâmo* te prema *letĭmo* i sl.

⁵⁴ V. Mandić (uskoro).

⁵⁵ Zabilježen je primjer *ulòvin*, *ulòvjeno*, no tu i osnovni glagol pripada tipu B (*lòvin*), vjerojatno zbog analogije.

⁵⁶ Prezentski se oblici tvore od supletivne osnove (*sâñ*, *sĭ* itd.) ili iz nepravilne osnove s nepomičnim naglaskom (*bûden* itd.).

pril. *spět*. U odgovarajućih prefigiranih glagolâ u prid. radnom je poopćen čelni naglasak: *pòpila* (v. i niže).

Sličan je i glagol *jîs* 'jesti', no tu u gl. prid. radnom nema pomičnosti: *ÿja, jîla*; prez. je izvorno atematski, ali danas glasi: *jîdèn, jîdèš, jîde, jîdu* (čuju se i atematski oblici *jîn* itd.); također: *se najîdèš*. Potvrđen je oblik 2. mn. impv. *jîjte*. Atematski prezent ima glagol *povîn* 'ispričam', no oblici inf. osnove imaju sufiks *-a-* i nepomičan naglasak na korijenu: *povîdat, povîdala* (osl. *vêd-). Za glagol *dât* posvjedočeno je 3. mn. *dâju* i gl. prid. rad. ž. r. *dâla*.

Prefigirani glagoli na osl. nazal, kao *uzêt* (osl. *-ęti), *počêt*, i glagoli na likvidu tipa *umrît* u prezentu imaju neobičan početni naglasak (danas nerazlučiv od čelnoga): *ÿzmen; pòčme; ùmre*; a u gl. prid. rad. poopćen čelni naglasak (kao i prefigirani glagoli navedeni gore): *ÿzeja, ùzela; zâja; pòčēja, pòčela; ùmrla*. Odraz nastavačnoga naglasaka vidi se u imperativu: *ÿzmi, ùzmite*. U infinitivu ti glagoli imaju dugi silazni naglasak, odraz ranoga povlačenja naglasaka s gramatičkoga nastavka svojstvenog JZ istarskim, ali i mnogim drugim hrv. govovima.⁵⁷

To je povlačenje zahvatilo i glagole s osnovom na opstruent (s *e*-prezentom): *rêst, trêst, ubòs, rêť, têt* 'trčati, teći', *spêt*; prez. *rêste; rêčen, rêču*; impv. *rêčite*; prez. *tečemo*; impv. *spêči*. Gl. prid. radni tih glagola izvorno je pripadao naglasnoj paradigmi *b* (naglasak na nastavku) te je i tu naglasak rano povučen na korijen: *rêka, rêkla; ubòja, ubòla; urêsla; zlêgla*.⁵⁸ Za gl. prid. trp. posvjedočeni su oblici *spêčeno* i *zarešťeno*, s različitim naglaskom.⁵⁹

U tu se skupinu može svrstati i nepravilan glagol *grên, grêmo, grêdu*, no od te se osnove izvode samo prezentski oblici, dok se ostali tvore od osnove *hodi-* i pripadaju tipu B (v. gore).

Potvrđeni su i neki glagoli što se svrstavaju u tzv. tip A/C. Oni imaju odraz naglasaka na nastavku u prezentu i imperativu, a u infinitivu i glagolskim pridjevima je kratki silazni naglasak na korijenu. U oblicima s odrazom završnoga naglasaka samoglasnik u osnovi je dug. Evo primjerâ: inf. (*u*)*kràs* [sic!], prez. *krêde*, impv. (*ne*) *krêdi*, gl. prid. rad. *ukrêla*, trp. *ukrêdeno*; prez. *sîče*, impv. *posîčite*, gl. prid. trp. *posîčeno*.

Kako se vidi iz primjerâ, glagoli s *i*-prezentom i *a*-prezentom te atematski glagoli u prvom i drugom licu množine (pretežno) imaju odraz završnoga naglasaka, dok je u onih s *e*-prezentom odraz stupnoga naglasaka na *-e-*, npr. *sidîmo, igrâmo : zòvêmo* (v. i niže).

Jedna od osnovnih značajki osl. naglasne paradigme *c* uopće bilo je i tzv. preskakanje čelnoga naglasaka na klitike. Premda je u velikoj većini istarskih govora, pa tako i ovdje, ta naglasna pojava nestala, zabilježena su dva okamenjena primjera: *nâtašte* (osl. *nâ tšťe) i analogijsko *pòsebi* 'zasebno'.

d. Analogija

Od novijih analogijskih pojava⁶⁰ mogu se navesti sljedeće, iako nipošto nije riječ o iscrpnom popisu. U nastavku navodimo tek neke primjere uočene u ovom istraživanju.

U primjeru *krâj* (umj. **krâj) riječ je o analogiji prema ostalim oblicima. Izostanak duljenja ispred *j* na kraju riječi zabilježen je i drugdje u JZ istarskom, osobito u dužih imenicama.

U G jd. *dîce* (umj. **dicê) naglasak dolazi iz N jd. *dîca*, a i to je analogija prema A jd. *dîcu*. Po uzoru na A jd. dobiven je i naglasak G jd. *nòge, ôfce* i I jd. *vòdon*, što možda i nisu najpouzdaniji primjeri budući da su dobiveni izravnim ispitivanjem, a osobito su sumnjivi uzmu li se u obzir primjeri I jd. *ofcôn*, I mn. *ovcâmi* i sl., posvjedočeni s očekivanim naglaskom na nastavku. Ipak, u imenicâ tipa C s kraćinom u osnovi doista jest često poopćavanje čelnoga

⁵⁷ Doduše, danas u trabljanskom govoru inf. nastavak nema završnoga *i*, no spomenuto je povlačenje provedeno odavno i njegovi se rezultati vide i u mnogim govovima s neokrnjenim infinitivom.

⁵⁸ Isto je i u sličnih glagola naglasne paradigme B (v. gore).

⁵⁹ Slično je u govoru Pomera (Mandić, u pripremi).

⁶⁰ Tj. onih koje nalazimo i drugdje po JZ istarskom, no ne u svim govovima.

naglasaka, mada se u češćih imenicâ ž. roda alternacije bolje čuvaju. Isto je ujednačavanje u primjeru I mn. *kòkošami*, koji ima višesložnu osnovu pa je tim podložniji toj pojavi.

Sličan je tip analogije zabilježen i u imenicâ tipa B: G jd. *sěstre*, *žěne*, I jd. *sěstron*, *žěnon* (uz D mn. *ženàn*, I mn. *ženàmi* i sl.); te u onih s izvornom dužinom: G jd. *mūke*, I jd. *mūkon* (tako i G jd. *Pūle*). U imenicâ ž. roda s dužinom koje pripadaju naglasnoj paradigmati B ujednačavanje je često i u drugim JZ istarskim govorima (za razliku od tipa C, usp. i ovdje I jd. *glāvôn* itd.). S time se mogu usporediti primjeri m. i sr. roda: I jd. *kōńen*, *vōlon*, *nōžon*, *sēlon* (ali i *nožèn* i *dažjòn*, te, zanimljivo, D mn. *końèn*). Usporede li se svi primjeri dobiveni izravnim ispitivanjem, općenito se čini da je ova analogijska pojava češća u oblicima koji više nalikuju standardnima, što bi moglo značiti da je riječ o interferenciji iz novijeg doba.

Naglasak G jd. *vògńa* (umj. ***vògńa*) nastao je prema N jd. *vògań*, gdje je očekivan (v. gore).

U primjerima L jd. *svītu*, Gl mn. *sīni* i sl. riječ je o novijem ujednačavanju čelnoga naglasaka (usp. L jd. *plěsu*, G mn. *zūbī*).⁶¹

Kada je riječ o glagolima, u prez. *zōven*, *zōvu*, *rěču* te impv. *rěčite*, *ūzmite* i sl. posrijedi je analogija prema oblicima tipa 3. jd. prez. *rěče* ili 2. jd. impv. *rěči*, gdje je taj naglasak nastao pravilno. To je česta pojava u glagolâ s e-prezentom, uobičajena u mnogim JZ istarskim govorima.⁶² Primjeri kao *zōvēmo* također se susreću diljem JZ istarskog područja, a nastali su uopćavanjem dužine iz 3. jd. *zōve* (vjerojatno i prema glagolima s izvornom dužinom, tipa *trēsèn* : *trěse* : *trēsěmo* i sl.). Zabilježen je i primjer *tečěmo*, bez takve dužine.

Naglasak gl. prid. trp. *spěčeno* nastao je vjerojatno prema inf. i gl. prid. radnom (usp. *zareštěno*, gdje se čuva stariji naglasak određenih oblika).

Naglasak gl. pril. tipa B *svirěť* mogao je nastati prema tipu C, gdje je očekivan.

U nekim primjerima, neovisno o vrsti riječi, izgleda da se dugi naglasak pomakao na dužinu: L mn. *plěsi*, I mn. *sřpi*, te 1. mn. prez. *živimo*, 3. mn. prez. *grědu*; gdje je ranije postojao slijed dužine i dugoga naglasaka. Ako je tako, to mora biti novija pojava jer takvih sljedova još ima (usp. npr. *glāvôn*, *klěčimo*) iako je u otvorenoj ultimi često i kraćenje (npr. G mn. *prāhcī*).

Općenito gledajući, u mnogim je primjerima očito posrijedi jednostavno ujednačavanje unutar paradigme, pri čemu je prevladao ili naglasak kojim se odlikuje većina oblika ili pak onaj osnovnoga oblika (ugl. nominativa u imenicâ). Također, u svim je primjerima navedenima u ovom odjeljku ujedno riječ o težnji da naglasak u svim oblicima u paradigmati bude na istom slogu riječi (pa i ako nije riječ o istom tonu).

3. Morfologija

3.1. Imenice

a. Imenice *a*-vrste

Kao i u drugim govorima, po *a*-vrsti se sklanjaju imenice muškog i srednjeg roda. U govoru Vele Trabe potvrđene su sljedeće posebnosti u te skupine imenica.⁶³

⁶¹ Navedeni primjeri lokativa u kontekstu su glasili *na plěsu* i *po cilemu svītu* te može biti da se odraz završnoga naglasaka pojavljuje samo kada je imenica bez atributa, tj. kada dolazi odmah nakon prijedloga. To bi, međutim, trebalo provjeriti na većem broju primjera.

⁶² V. Mandić 2009 i (uskoro).

⁶³ O raznim morfološkim pojavama u JZ istarskom v. u Lisac 2009 te u radovima L. Pliško posvećenima pojedinim JZ istarskim govorima.

Nastavak L jd. glasi *-u: plěsu, dāžju, pòju, sělu*. Nastavak I jd. ima inačice *-on* i *-en*, pri čemu se prva pojavljuje i u nekih osnovâ na palatal: *bràton, vòzon; òcen; mùžen, kràjen*; ali *nòžon* (uz *nožèn*), *dažjòn*.

Nastavak G mn. je *-i: kilòmetri, mīseci, p̄ṣti, prāhci, p̄ṣti, vòli, vòzi, jūdi, sēli, ūsti*; i tek je u primjerima *līt* i *dān* potvrđen nulti nastavak.

Nastavci dativa i instrumentalna izvorni su množinski nastavci, a instrumentalni se nastavak proširio i na lokativ: D mn. *sīnon, koñèn, jūden*;⁶⁴ L mn. *plěsi, p̄ṣti, Novāki* (top.), *sēli*; I mn. *jūdi, brāti, vòli, s̄rpi*.⁶⁵

Uz broj *dvâ* čuva se stari dvojinjski nastavak nominativa/akuzativa m. roda, koji se proširio i na imenice sr. roda: *dvâ mīseca, vògña, līta*. Isti se oblik čuje i uz brojeve *trī* i *četiri*: *trī brāta, kilòmetra, mīseca*, no potvrđen je i oblik s nastavkom *-e: trī brāte, mīsece*.⁶⁶

Kako se vidi iz navedenih primjera, u govoru ne postoji duga množina: *p̄ṣti, snōpi, vòli, plěsi, sīni, vòzi*. Također, u množinskim se oblicima ne provodi sibilizacija: *čvr̄čki* 'čvarci', *or̄hi, vr̄gi*.

b. Imenice e-vrste

Te su imenice ženskoga roda, osim nekih uvećanicâ: *čov̄čina, nos̄ina*; rijetkih općih imenica što označuju mušku osobu, npr. *tāta*, i imenâ tipa *Māte* i sl. Kao i u većini ostalih hrv. govora, i tu su u oblicima G i DL jd. te NAV mn. poopćeni izvorni „palatalni“ nastavci: G jd. *krāve*; DL jd. *krāvī*, NA mn. *krāve, lðze, nðge, ôfce, rūke, sēstre*; a oblik jednak NA mn. upotrebljava se i uz brojeve *dvâ, trī* i *četiri*: *dvī krāve, trī sēstre*. U I jd. nastavak je *-ōn*:⁶⁷ *ofcōn, mūkon*.

U kosim padežima množine odrazi su starih mn. nastavaka: G mn. *kos̄lic, krāf, ovāc, pūr, ūr*; D mn. *ženàn, ofcàn*; L mn. *nogàh, lozàh*; I mn. *biciklètami, klobasīcami, krāvami, sestràmi, ovcāmi, ženāmi*. Neke imenice sa suglasničkom skupinom na kraju osnove imaju u G mn. nastavak *-i: māčki, bāčvi, smòkvi, sēstri*.

Kao ni u imenicâ *a*-vrste, ni ovdje više nema morfonološke sibilizacije: L jd. *rūki, nōgi*.

U osobnih imena tipa *Tōne, Māte* itd. potvrđen je i poseban oblik vokativa, koji se, međutim, od nominativa razlikuje samo naglaskom: *Māte* itd.

c. Imenice i-vrste

U tih imenica oblik NA jd. ima nulti nastavak, a gotovo svi ostali imaju nastavak *-i*, pa i oblik instrumentala jd.: *kòṣti, nòṣti*. Ovamo spadaju i mn. oblici *ðči* i *ūši*.

U imenicâ *htī, māti* (osl. *r*-osnove) i *kòkoš* čuvaju se stari oblici N i A jd. (*ht̄ēr/št̄ēr, m̄āter, kòkoš*), no ostali su potvrđeni oblici kao u *e*-vrsti: D jd. *št̄ēri; dvī ht̄ēre*; N mn. *kòkoše*; D mn. *št̄ēràn*, I mn. *s ht̄ērāmi, kòkošāmi*.

3.2. Ostale imenske riječi

a. Nastavci G, D, L i I jd. m/sr. r.

U zamjenica, pridjeva i brojeva nastavci G i D jd. m/sr. r. nisu okrnjeni, a nastavak D jd. se, izgleda, proširio na lokativ: GA jd. *mōga (brāta), uvēga, tēga, unēga, jenēga, žūtega, starījega*; D jd. *mojēmu, nīgòvemu starījemu (brātu), našēmu (sēlu)*; L jd. *u našēmu (sēlu), po cīlemu (svītu)*.

⁶⁴ Imenica „ljudi“ u istarskim govorima često ima nastavak *-en* u D mn. Možda to ima veze s *i*-osnovama, kojima je ta imenica izvorno pripadala.

⁶⁵ Pri izravnom ispitivanju dobiveni su i primjeri *pr̄ētelima, sīnima*, očito nastali pod utjecajem gradskih govora.

⁶⁶ Vjerojatno analogija prema *e*-vrsti (usp. *trī sēstre*).

⁶⁷ Od osl. *-ojo i s analogijskim *n* (od *m*) iz *a*-vrste.

Kako se vidi iz primjerâ, ti nastavci počinju samoglasnikom *e*, kao u gotovo svim ostalim istarskim govorima. Može biti da je dijelom riječ o izvornom rezultatu stezanja **aje* > *e* u oblicima G jd. odr. pridjevâ, a dijelom o utjecaju „palatalnih“ nastavaka zamjenicâ.

U instrumentalu je nastavak *-in*: z *vôštrin* (*nôžon*), z *mojîn* (*bràton*); za koji se zbog ikavizma itd. ne može utvrditi točno podrijetlo (osl. *-ěмь, *-имь ili *-yimь).

b. Nastavci D, L i I mn.

Nastavci tih oblika jednaki su za sve rodove. U lokativu nastavak je star, jednak genitivnomu: *po tih* (*plěsi*), *po tih* (*sěli*), *na mojîh* (*nogàh*). U dativu je također izvorni množinski nastavak: *nâšîn* (*jûden*), *mojîn* (*sînon*), *svîn*, *žěnskin* ‘ženama’ (poimeničeno). Instrumentalni nastavak pak potječe iz DI dvojine: *uvîma*, s *tîma* (*ôtrovi/stvâri*), z *mojîma* (*sîni/hterâmi/sestrâmi*), z *dobrîma* (*jûdi*), z *mlâjima* (*brâti*).

Kao i u I jd. m/sr. roda, ni u tim nastavcima nije moguće odrediti točno podrijetlo glasa *i*.

Oblici osobnih zamjenica razlikuju se od ostalih: N *mî*, *vî*; G *nâs*, *vâs*; D *nân*; L (*po*) *nâs*; I (*z*) *nâmi*.

c. Deklinacija brojeva

Broj *jedân* sklanja se kao zamjenice: GA jd. m. r. *jenèga*; N jd. ž. r. *jěna*, sr. r. *jěno* itd.; a deklinacija je uobičajena i u brojeva *dvâ* i *trî*:⁶⁸ N *dvâ brâta*, *dvî sěstre*; G *od mojih trî brâti* (ali *do unê četîri hiže*); D *onîn dvîn/trîn*; I z *dvîma sestrâmi*, *krâvami*.

d. Komparacija pridjeva

Komparativni nastavci su *-iji* i *-ji*. Potonji, kao i u drugim govorima, izaziva jotaciju (te se onda zapravo ostvaruje kao *-i*): *starîji*, G jd. m. r. *kašnîjega* (s nepravilnom promjenom *s* > *š*); *bîže*, *dâje*, *gřji* ‘ružniji’, *hûji* ‘gori’, *jâči*, *mlâji*, *třji*; te nepravilni: *bòje*, *mâni* i *věti*.

Pojavljuje se i analogijski nastavak *-ji* (od *-ji iz riječi s osnovom na labijal), dodan na osnove s jotacijom: *drâžji*, *dûžji*, *nîžji*; ili bez nje: *lâgje*, *měkji*, *sûhji* (usp. u drugim govorima *lâgje* itd.).

Komparativ pridjeva *lîp* glasi *lîpči*.

Superlativ se tvori od komparativa, prefiksom *nâj-*: *nâjtěže*, *nâjstarîji*.

e. Oblici zamjenicâ

Neke posebnosti sklonidbe zamjenicâ već su spomenute, no u istraživanju ih je posvjedočeno još te ih donosimo u ovom odjeljku. Usto se navode i neke značajke zamjenica koje ne pripadaju morfologiji, ali bitne su te ih nije naodmet spomenuti.

U pokaznih zamjenica oblik N jd. m. roda ima nastavak kao određeni pridjevi: *unî*, *uvî* (G jd. *unèga*, *uvèga*, I mn. *uvîma* itd.). Izuzetak je zamjenica *tâ* (osl. **тъ*, s naglašenim jerom, koji se stoga vokalizirao). Zabilježen je prilog *segûtra* ‘jutros’, s okamenjenim G jd. zamjenice **сь* (osl. **sego utra* ‘ovoga jutra’).

Potvrđena je zamjenica *kî* (osl. **къь*) kao upitna (‘tko’) i upitno-odnosna zamjenica (‘koji’), te s uopćenom osnovom *koj-*: *kojî*, i složenice: A mn. *nikðje* ‘neke’, G mn. (*poli*) *nikojîh*. Posvjedočen je i oblik sr. r. *niko* ‘neko’.⁶⁹

Upitna zamjenica *kakðf* ‘kakav’ (ž. r. *kakðva*) vjerojatno je izvorno spoj osl. **какъ* i **овъ*. Tako je i u odgovarajućih pokaznih zamjenica: *takðf* itd.

⁶⁸ Možda i u broja *četîri*, no oblici nisu posvjedočeni.

⁶⁹ Taj je oblik bio u atributivnom položaju i nenaglašen; no zbog maloga broja dobivenih primjera nije jasno je li izbor osnove možda povezan s naglašenošću i funkcijom/položajem u rečenici ili nije.

Upitna zamjenica *čigòf* 'čiji' nastala je po uzoru na *riğòf* 'njegov'; usp. i složenice *ničigòf*, *nečigòf*, *svaçigòf*.

Posvojna zamjenica za osobu ž. roda glasi *rièjni* 'njezin'; što je očigledno izvedeno od G jd. *riè* posvojnim sufiksom *-in* (uz neke nepravilne promjene).

Oblici GA i DL (jd.) ličnih zamjenica za prvo i drugo lice jednine, povratne i pokaznih zamjenica te zamjenice *svè* imaju kratki naglasak na predzadnjem slogu: G *mène*, D *mèni*, *tèbi*, *sèbi*; G jd. sr. r. *svèga*, D *svèmu*; GA jd. m. r. *uvèga*.⁷⁰

U nenaglašenom obliku GA mn. zamjenice *òn* provedena je metateza (možda pod utjecajem većine sličnih zamjeničkih oblikâ, koji imaju slogovnu strukturu CV): G mn. *nî hi* 'nema ih'.

Potvrđena je, naravno, i tipična čakavska upitna zamjenica *čà* (osl. *čь, s naglašenim jerom, usp. gore *тъ), s nenaglašenom odnosnom inačicom (*ča*), te neodređena zamjenica *ča* 'što, štogod' (npr. *teš čà popiè?*; s dužinom možda po uzoru na *kî*, *tò* i sl.). Njezine su izvedenice *nič/niš* 'ništa' (od *ničь), *ništo* 'nešto' (od *něčьto) i *zàč* 'zašto'. Genitivni oblici riječi *čà* i *nič* glase *čèsa* i *nìčesa*.

3.3. Glagoli

a. Glagolski oblici

Od jednostavnih oblikâ glagolâ, u govoru Vele Trabe, kao i u ostalim JZ istarskim govorima, postoje prezent, imperativ, infinitiv, gl. prilog sadašnji te gl. pridjev radni i trpni. Nestali su aorist, imperfekt, supin i gl. prilog prošli. Dalje navodimo glavne značajke glagolskih oblikâ potvrđenih u istraživanju.

b. Infinitiv i gl. prilog sadašnji

Za razliku od većine JZ istarskih govora, u trabljanskom je infinitiv okrnjen: *bìt*, *čùvàt*, *dèlat* 'raditi', *glèdat*, *spàt*, *zapovìdàt*, *uzèt*, *počèt*, *hodìt* 'ići', *skrìt*, *tèt* 'trčati, teći'.⁷¹ Glagoli izvedeni od *iti usto gube i završno *t*: *dòj*, *izàj*, *nàj*, *pòj*, *ubàj* 'obići', *ùj* 'pobjeći'; dok oni što završavaju skupinom *st* gube *t* iz fonoloških razloga (v. gore): *jìs*, *ubòs*, *znèš* 'snijeti'. Krnj je također gl. pril. sadašnji: *spèt* 'spavajući', *sidèt*, *smijùt se*.

c. Prezent

U prezentu stari nastavak prvoga lica jednine ima samo nepravilni glagol *stìt* (*tù*), dok glagol *mòt* tu ima nastavak *-en* (*mòren*).

U trećem licu množine glagolâ s *i*-prezentom nastavak nije *-e*, nego *-iju*: *nòsiju*, *letìju*.⁷² Usto, u glagolâ prve vrste s osnovom na velar u tom je obliku proširena palatalizacija iz ostatka paradigme: *rèču*.

U glagolâ *jìs* i *povìdat* djelomično je očuvana atematska spreizdba: *jîn*, *jìš* (uz *jìdèn* itd., isto i *se naìdèš*); *povîn* itd.⁷³

Glagoli prve vrste s osnovom na suglasnik nikad nemaju *ne*-prezent: *sìst*, *sìden*; *pomòt*, *pomòren*; *pàs*, *pàden*; *lèt*, *lèžen*.

⁷⁰ U nekim govorima, naime, neki od tih oblika imaju odraz završnoga naglaska (v. Mandić 2009), možda prema D (jd.) osobnih i povratne zamjenice, gdje je takav naglasak naslijeđen iz prajezika.

⁷¹ JZ istarski govori obično imaju neokrnjen infinitiv, a krnji infinitiv se pojavljuje samo u rubnim govorima (v. npr. Pliško – Mandić 2011 i Mandić 2012).

⁷² U drugim JZ istarskim govorima nastavak može biti *-u* kad je nenaglašen, a *-e* ili *-idu* kad je naglašen, ovisno o govoru (v. Mandić 2012 i Pliško – Mandić 2013).

⁷³ S atematskim se podrijetlom glagola *jìs* možda može povezati impv. *jìjte* (osl. 2. jd. *ěďь).

Niječni prezent glagolâ *bìt* i *imàt* glasi: *nìs/nìsan, nìsi, nî, nìsmo, nìste, nìsu*; odnosno *nîman, nîmaš* itd. Dakle, u potonjem se kao rezultat stapanja (osl. *ne imamъ) pojavljuje samoglasnik *i*, što je značajka sjevernijih čakavskih govora, no uobičajeno je i u JZ istarskom.

U egzistencijalnom smislu ne upotrebljava se glagol *imàt*, nego *bìt*, dakle *jê, nî* itd. (npr. *nî ga* 'nema ga' i sl.).

d. Imperativ

Kao i u imeničkih oblika, u glagolâ s osnovom na velar dokinuta je sibilizacija. Međutim, ona je ovdje zamijenjena palatalizacijom, pod utjecajem prezenta: *rêčite, spêči, posîči(te)*.

e. Kondicional

Kao i u većini govora Istre, u tvorbi kondicionala upotrebljavaju se posebni oblici glagola *bìt*: *bìn, bîš, bî, bîmo, bîte, bî*. Ti su oblici mogli nastati od aorisnih, a pod utjecajem prezentskih nastavaka, ali mogli bi djelomično potjecati i od sličnih osl. oblikâ (*bimъ itd.).⁷⁴

f. Iterativ

Mnogi istarski govori uz svršene i nesvršene/trajne imaju i iterativne inačice glagolâ, kojima se izražava ponavljanje ili uobičajena radnja (ili stanje). U ovom istraživanju, u spontanom je razgovoru zabilježen primjer *fumêvât*, prema durativu *fumât* ('pušiti'), međutim pri izravnom ispitivanju obavjesnik je tvrdio da drugi takvi glagoli u trabljanskom ne postoje.

g. Glagol „ići“

Glagol toga značenja u istarskim je govorima zanimljiv zbog raznih supletivnih osnova od kojih se tvore njegovi oblici. U govoru Vele Trabe zabilježeno je stanje koje je u JZ istarskom najuobičajenije – infinitivna osnova je *hodi-*, a prezentska je *gre(d)-*. Dakle, prezent glasi: *grên, grêš, grê, grêmo, grête, grêdu*; infinitiv je *hodît*, gl. prid. rad. *hodîja, hodîla* itd., a imperativ *hòdi, hòte*.

Korijen *i-/jъd- pojavljuje se samo kao dio osnove složenih glagolâ *dôj, ûj, nâj*; prez. *dôjden, ûjden* itd. Gl. prid. radni tih glagola izvodi se od korijena *šъd-: *dôša, dôšla, ûša* itd. U glagola *pôj* '(ot)ići', taj oblik može glasiti *pôša, pôšla* i *šâ, šlà* itd.⁷⁵

h. Glagoli druge vrste

Glagoli druge vrste u infinitivnoj osnovi u većini JZ istarskih govora imaju sufiks *-nu-* (osl. *-nъ-), no u govoru Vele Trabe taj sufiks glasi *-ni-* (osl. *-ny-): *viknît, uštîpnit, nîknit*. Premda se ta inačica toga nastavka pojavljuje i u nekim JZ istarskim govorima u okolici Pule,⁷⁶ vjerojatnije je da je trabljanska situacija povezana s onom u obližnjim Sčak. govorima, gdje se također pojavljuje sufiks *-ni-*.

U prezentskoj osnovi sufiks glasi *-n-*: prez. *dîgnen, mākne, nîkne, rînen, tāknen, (u)štîpnen*; impv. *rîni, mākni, tāknite*; a u prid. radnom nekih glagolâ on izostaje: *dîga, dîgla; nîklo*; ali *maknîla*.

⁷⁴ Riječ je vjerojatno o ostacima ie. optativa. Ipak, u nekim se istarskim govorima u 1. jd. čuje i aorisni oblik *bîh*.

⁷⁵ Osl. dij. **šъbъ, *šъbъla* itd. U JZ istarskom općenito, češće je prefigurano *pôša*, a u nekim govorima čuje se *îša* i sl., s neetimološkim *i*, preuzetim iz osnove *i-/jъd- (osl. glagol *iti).

⁷⁶ O tome v. Mandić 2012.

4. Zaključak

Na temelju navedenih jezičnih značajki može se sa sigurnošću zaključiti da govor Vele Trabe pripada JZ istarskomu dijalektu, iako zbog nekih specifičnosti i inodijalekatskih utjecaja nije riječ o tipičnom JZ istarskom govoru.

Većinu, dakle, prikazanih pojavâ vidimo i u drugim (premda ne nužno svim) JZ istarskim govorima. To su odrazi svih osl. samoglasnika (uklj. jat), promjena *ra > re* u nekim riječima, promjena *l# > a* (iako ovdje samo u gl. pridjevu radnom), izostanak prelaska *jt > tʃ*, **#vъ > u* pred suglasnikom, neke bitne naglasne pojave (ponajprije uvjeti predsonantskoga duljenja, pomak naglasaka u oblikâ tipa *rèkli*, nestanak neoakuta i povlačenje naglasaka s kratke otvorene ultime uz duljenje) te specifičnosti u morfologiji imenskih riječi (npr. nastavak *-i* u lokativu množine imenicâ *a*-vrste i genitivu mn. imenicâ sr. roda, nastavak *-ima* u instrumentalu mn. ostalih imenskih riječi itd.). Neke se od tih značajki (kao i mnoge druge koje ovdje nismo navodili jer nisu bitne za klasifikaciju) susreću i drugdje, no u Istri su svojstvene upravo JZ istarskomu dijalektu i drugdje ih ne nalazimo.

Od obilježjâ netipičnih za JZ istarski (iako ih u nekim govorima toga dijalekta ima) mogu se navesti sljedeća: rezultati jotacije **skj/stj > šʃ*, **dj > j*, **zdz > žj*; razlikovanje *č* i *ʃ* (pa makar i sporadično); obezvučivanje na kraju riječi (pri čemu *g > h*, *v > f*) i često obezvučivanje *v > f* pred bezv. opstruentom; gubljenje drugoga člana završnih suglasničkih skupina tipa *st*; čuvanje završnoga *l* osim u gl. prid. radnom; prelazak *l > j*; krnji infinitiv i gl. prilog sadašnji; nastavak 3. mn. prez. *-iju*; sufixi *-ni-* u glagolâ druge vrste; razlikovanje prijedloga *iz* i *s*; poopćena osnova *kaj-* u oblikâ upitne i neodređenih zamjenica; te neke detaljnosti kao npr. odraz *htʃ* (uz u JZ istarskom uobičajenije *štʃ*); ekavizam *věrovat* (uz *vîra*); oblik N jd. m. roda zamjenice *tâ* (inače u JZ istarskom *tî*); naglasak *svěga* (inače *svěga*), *môrat* (inače *morâti*); leksemi kao *gũbice* ('gljive'), *krvãf* ('crven'), *mîza* ('stol'), *bîvât* ('stanovati') itd.

Neke od tih pojava (kad je o Istri riječ) nalazimo isključivo u Sčak. i buzetskim govorima te u onima u njihovoj blizini, pa se može pretpostaviti da su u trabljanski dospjele uslijed dodirâ s drugim dijalektima. Mnoge od njih su trivijalne pojave (npr. obezvučivanje završnih opstruenata ili promjena *l > j*) kakve se lako šire. Međutim, odrazi starijih promjena kao što je jotacija **dj > j* i **stj/skj > šʃ* susreću se i u drugim rubnim JZ istarskim govorima, a ovdje su i veoma dosljedni, što ne nastaje lako jezičnim dodirima. Stoga utvrđivanju njihova podrijetla treba pristupiti kritički, tj. možda je riječ i o izvornim trabljanskim odrazima.

U konačnici, dakle, govor Vele Trabe možemo smjestiti u skupinu rubnih JZ istarskih govora, koje međusobno veže njihova rubnost, no mnoge ih značajke i razdvajaju. Tu temu, međutim, ostavljamo za neka druga istraživanja.

POPIS LITERATURE

БОШКОВИЋ 1978

Радосав Бошковић, *Одабрани чланци и расправе*, Титоград 1978.

ДЫБО 2000

Владимир А. Дыбо, *Морфологизированные парадигматические акцентные системы, Типология и генезис, Том I*, Москва 2000.

HRASTE 1964

Mate Hraste, *Govori jugozapadne Istre*, Zagreb 1964.

HRASTE 1967

Mate Hraste, „Ikvski govori sjeverozapadne Istre“, *Filologija*, 5, 1967., 61-74.

КАРОВИЋ 2013

Mate Karović, *Povijest hrvatske akcentuacije*, Zagreb 2013. (u tisku).

LISAC 2009

Josip Lisac, *Hrvatska dijalektologija 2, Čakavsko narječje*, Zagreb 2009.

МАЉЕЦКИ 2002

Mieczysław Małecky, *Slavenski govori u Istri*, Rijeka 2002.

MANDIĆ 2009

David Mandić, „Akut u jugozapadnim istarskim govorima“, *Hrvatski dijalektološki zbornik*, XV, 2009., 83-109.

MANDIĆ 2012

David Mandić, „Stare izoglose južne Istre“, *Annales: Series historia et sociologia*, XXII, 2, 2012., 447-460.

MANDIĆ 2012A

David Mandić, „Naglasak glagolâ s i-prezentom u govoru Međulina“, *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, 38/2, 2012., 385-399.

MANDIĆ 2013

David Mandić, „Naglasak imenicâ u premanturskim govorima“, *Hrvatski dijalektološki zbornik*, XVIII, 2013a, 187-202.

MANDIĆ 2013A

David Mandić, „Naglasak i-glagolâ u govoru Banjolâ“, predstavljeno na skupu „Dani akcentologije“ (od 10. do 12. 3. 2011. na Filozofskom fakultetu u Zagrebu) (uskoro).

MANDIĆ (USKORO)

David Mandić, „Naglasni sustavi jugozapadnoga istarskog dijalekta“, predstavljeno na skupu IWoBA 8 (od 6. do 8. 7. 2012. u Novom Sadu).

MANDIĆ (U PRIPREMI)

David Mandić, *The Accentuation of the Pomer Dialect*.

MANDIĆ – Pliško 2009

David Mandić, Lina Pliško, „Mjesni govor Kacane“, *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, 35/1, 2009., 201-215.

PLIŠKO 2000

Lina Pliško, *Govor Barbanštine*, Pula 2000.

PLIŠKO 2003

Lina Pliško, „Fonološki i morfonološki opis mjesnoga govora Krnice“, *Čakavska rič*, XXX, 1-2, 2003., 61–70.

PLIŠKO 2005

Lina Pliško, „Mjesni govor Nove Vasi – prilog poznavanju čakavskih idioma Poreštine“, *Fluminensia*, XVII, 1, 2005., 25-35.

PLIŠKO 2006

Lina Pliško, „Jezične značajke mjesnoga govora Orbanići“, *Croatica et Slavica ladertina*, 2, 2006., 83-93.

PLIŠKO 2007

Lina Pliško, „Mjesni govor Hreljići“, *Zbornik u čast Ivi Lukežić*, Rijeka 2007., 123-136.

PLIŠKO 2007A

Lina Pliško, „Štakavsko-čakavski govori Tinjanštine – mjesni govor Hlistića“, *Croatica et Slavica ladertina*, 3, 2007., 95-106.

PLIŠKO 2008

Lina Pliško, „Mjesni govor naselja Peruški – pri-

log opisu govora Marčanštine“, *Zbornik radova s Međunarodnoga znanstvenog skupa Riječki filološki dani* (Rijeka, 16. – 18. studenoga 2006.), 7, Rijeka 2008., 739-751.

PLIŠKO 2010

Lina Pliško, „Novija istraživanja mjesnoga govora Ližnjana“, *Filologija*, 55, 2010., 105-115.

PLIŠKO 2011

Lina Pliško, „Mjesni govor Loborike“, *Tabula*, 9, 2011., 176-187.

PLIŠKO – IVETIĆ 2010

Lina Pliško, Melani Ivetić, „O govoru Butora“, *Fluminensia*, XXII, 2, 2010., 127-135.

PLIŠKO – LJUBEŠIĆ 2009

Lina Pliško, Tatjana Ljubešić, „Novija istraživanja mjesnoga govora Kringe“, *Croatica et Slavica Iadertina*, 5, 2009., 97-105.

PLIŠKO – MANDIĆ 2007

Lina Pliško, David Mandić, „Dijalektološki povratak Marčani“, *Čakavska rič*, XXXV, 2, 2007., 323-338.

PLIŠKO – MANDIĆ 2011

Lina Pliško, David Mandić, *Govori općine Ližnjan*, Pula 2011.

PLIŠKO – MANDIĆ 2013

Lina Pliško, David Mandić, „Mjesni govor Svetvinčenta“. *A tko to ide?: Hrvatski prilozi XV. međunarodnom slavističkom kongresu* (Minsk, 20. – 27. kolovoza 2013.), Zagreb 2013.

RIBARIĆ 2002

Josip Ribarić, *O istarskim dijalektima: razmjешtaj južnoslavenskih dijalekata na poluotoku Istri s opisom vodičkoga govora*, Pazin 2002.

ŠIMUNOVIĆ 1985

Petar Šimunović, „Mozaik istarskih govora“, *Istra*, XXIII, 3-4, 1985., 66-72.

VRANIĆ – MOČIBOB 2006

Silvana Vranić, Iva Močibob, „Prilog istraživanju govora Karojbe“, *Fluminensia*, XVIII, 2, 2006., 23-36.

SAŽETAK

Članak donosi sažet opis mjesnoga govora Vele Trabe, sela u Istri, zapadno od Pazina. Opis se temelji na materijalu koji je prikupljen terenskim istraživanjima 2012. i 2013. godine, a obuhvaća podatke o nizu fonoloških (uklj. naglasne) i morfoloških značajki toga govora.

Na osnovi rezultata istraživanja trabljanski se govor svrstava u jugozapadni istarski dijalekt, no nije njegov tipični predstavnik. Odlikuje se, naime, i nizom inodijalekatskih crta vjerojatno preuzetih iz sjevernočakavskih govora obližnjih naselja, a za neke se posebnosti može pomisliti i da nisu rezultat takvih dodira, nego da su nastale prirodno, unutarjezičnim razvojem u samom trabljanskom.

Cilj je ovoga rada opis još jednoga rubnog JZ istarskog govora, što bi, uz ostalo, trebalo dodatno rasvijetliti odnose između doseljeničkih i starinačkih govora u Istri te pomoći pri utvrđivanju podrijetla i geneze JZ istarskoga dijalekta.

SUMMARY

The dialect of Vela Traba

This paper offers a concise description of the local dialect of Vela Traba, a village situated west of Pazin in Istria (Croatia). The description is based on material which was obtained

by fieldwork in 2012 and 2013, and comprises information on various phonological (incl. accentual) and morphological features of this dialect.

According to the results of this research, the dialect of Vela Traba belongs to the Southwest Istrian group although it is somewhat atypical. It displays a number of features most likely acquired from North Čakavian dialects spoken in nearby villages. However, some of its peculiarities might have arisen independently, as the result of developments within the Vela Traba dialect itself, rather than being a consequence of dialect contact.

The aim of this paper is a description of yet another marginal SW Istrian dialect, which should, among other things, cast more light on the relations between the original Slavic idioms of Istria and the dialects of more recent settlers, as well as help determine the origins and development of the SW Istrian dialect group.

Keywords: Vela Traba, Čakavian, Southwest Istrian dialects, phonological, morphological, prosodical (accentual) features